

INGLIZ TILINI O'QITISHDA O'YIN TEXNOLOGIYALARINING SAMARADORLIGI

Po'latova Ruxshonaxon,

Qo'qon universiteti, Xorijiy til va adabiyoti yo'nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilini o'qitishda o'yin texnologiyalarining samaradorligi tahlil qilinadi. O'yin texnologiyalarining o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, dars jarayonidagi faolligini kuchaytirish hamda til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni yoritilgan. Tadqiqot davomida o'yinlarga asoslangan ta'limning afzalliklari, ingliz tili darslarida qo'llaniladigan o'yin turlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, o'yin texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish, grammatik bilimlarini mustahkamlash va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, o'yinlar dars jarayonini qiziqarli va interaktiv tashkil etishga yordam berib, ta'lim samaradorligini oshiradi.

Kalit so'zlari: ingliz tili, o'yin texnologiyalari, gamifikatsiya, ta'lim samaradorligi, innovatsion metodlar, kommunikativ kompetensiya, motivatsiya, interaktiv ta'lim, chet tilini o'qitish, raqamli ta'lim.

Kirish

Bugungi kunda ingliz tilini samarali o'qitish ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. An'anaviy o'qitish usullari bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ham tobora kengayib bormoqda. Shunday innovatsion yondashuvlardan biri o'yin texnologiyalaridir. O'yinlar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshirish, ularni faol ishtirok etishga undash hamda til ko'nikmalarini tabiiy muhitda rivojlantirish imkonini beradi. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, o'yinlarga asoslangan ta'lim usullari o'quvchilarning lug'at boyligini, grammatik bilimlarini va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Shu sababli ingliz tilini o'qitishda o'yin texnologiyalarining samaradorligini o'rganish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Globallashuv jarayonida ingliz tiliga bo'lgan ehtiyojning ortib borishi ushbu tilni o'qitish metodlarini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltirmoqda. O'quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilgan o'yinli faoliyat ularning darsdagi faolligini oshiradi, mustaqil fikrlashga undaydi hamda o'quv jarayonini qiziqarli va samarali tashkil etishga yordam beradi. Ayniqsa, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan uyg'unlashgan o'yinlar til o'rganish jarayonining sifatini oshirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Mazkur maqolada ingliz tilini o'qitishda o'yin texnologiyalarining o'rni, ularning o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'siri hamda ta'lim jarayonidagi samaradorligi tahlil qilinadi.

Metodologiya

Mazkur tadqiqot ingliz tilini o'qitishda o'yin texnologiyalarining samaradorligini aniqlash va ularning ta'lim jarayoniga ta'sirini baholashga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida nazariy va amaliy metodlardan kompleks ravishda foydalanildi. Avvalo, mavzuga oid mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar, maqolalar, monografiyalar hamda ilmiy tadqiqot natijalari o'rganilib, tahlil qilindi. Adabiyotlar tahlili orqali o'yin texnologiyalarining mazmuni, turlari, o'ziga xos xususiyatlari va ingliz tilini o'qitishdagi ahamiyati aniqlandi.

Tadqiqotda qiyosiy tahlil metodidan foydalanilib, an'anaviy o'qitish usullari va o'yin texnologiyalariga asoslangan darslarning samaradorligi o'zaro taqqoslandi. Bunda o'quvchilarning darsdagi faolligi, mavzuni o'zlashtirish darajasi, kommunikativ kompetensiyasi va o'quv motivatsiyasidagi o'zgarishlar tahlil qilindi. Qiyosiy tahlil natijalari o'yin texnologiyalarining ta'lim sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini aniqlash imkonini berdi.

Shuningdek, kuzatish metodidan foydalanilib, ingliz tili mashg'ulotlari davomida o'quvchilarning o'yinli topshiriqlardagi ishtiroki, guruh bilan ishlash ko'nikmalari, muloqotga kirishish faolligi hamda mustaqil fikrlash qobiliyatlari kuzatildi. Kuzatish jarayonida o'yin elementlari qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning darsga qiziqishi va ishtiroki sezilarli darajada yuqori ekanligi qayd etildi.

Tadqiqotda tavsifiy (deskriptiv) metod ham qo'llanilib, ingliz tili darslarida keng foydalaniladigan rolli o'yinlar, biznes o'yinlari, didaktik o'yinlar, viktorinalar, so'z o'yinlari va raqamli ta'lim platformalariga asoslangan o'yinlarning pedagogik imkoniyatlari tavsiflandi. Ayniqsa, Kahoot, Quizizz, Quizlet, Duolingo kabi interaktiv platformalarning o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish, grammatika qoidalarini mustahkamlash va tinglab tushunish ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilindi.

Bundan tashqari, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlari yordamida to'plangan ma'lumotlar qayta ishlanib, o'yin texnologiyalarining ingliz tilini o'qitishdagi samaradorligi yuzasidan ilmiy xulosalar shakllantirildi. Tadqiqot natijalari asosida o'yin texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishi, dars jarayonini qiziqarli tashkil etishi hamda til ko'nikmalarining samarali rivojlanishiga xizmat qilishi haqida xulosalar chiqarildi.

Adabiyotlar tahlili

Ingliz tilini o'qitishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish masalasi ko'plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Tadqiqotchilar o'yinlarning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini o'rganib, ularning o'quvchilarning bilim olishga

bo'lgan qiziqishini oshirish, motivatsiyasini kuchaytirish hamda til ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rnini alohida ta'kidlab o'tganlar.

O'yin texnologiyalarining nazariy asoslari pedagogika va psixologiya fanlarida keng yoritilgan. Jumladan, D. Bruner, J. Piaget va L. Vygotskiy kabi olimlar o'yin faoliyatini shaxs rivojlanishining muhim omillaridan biri sifatida baholaganlar. Ularning fikricha, o'yin jarayonida o'quvchilar mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish va ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu esa chet tillarini o'rganish jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi.

Chet tilini o'qitish metodikasi bo'yicha tadqiqotlar olib borgan R. Gardner va Z. Dörnyei motivatsiya til o'rganish muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biri ekanligini ta'kidlaydilar. Ularning ilmiy ishlarida o'yin elementlari o'quvchilarning ichki motivatsiyasini kuchaytirishi, dars jarayonida faol ishtirok etishga undashi hamda o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshirishi qayd etilgan. Shu sababli zamonaviy metodikada o'yinlarga asoslangan ta'lim yondashuvi muhim vosita sifatida e'tirof etiladi.

A. Wright, D. Betteridge va M. Buckby tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda til o'yinlari lug'at boyligini oshirish, grammatika qoidalarini mustahkamlash va og'zaki nutqni rivojlantirishda samarali usul ekanligi ko'rsatib berilgan. Olimlarning fikriga ko'ra, o'yinlar o'quvchilarga til birliklarini tabiiy va erkin muhitda qo'llash imkonini yaratadi. Natijada o'quvchilar xatolardan qo'rqmasdan muloqotga kirishadilar va amaliy tajriba orttiradilar.

So'nggi yillarda raqamli texnologiyalarning rivojlanishi bilan o'yinlashtirish (gamification) masalasi ham tadqiqotchilar e'tiborini tortmoqda. K. Kapp, J. Hamari va boshqa olimlar o'yin elementlarini ta'lim jarayoniga integratsiya qilish o'quvchilarning faolligi va akademik natijalariga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. Ularning tadqiqotlarida ballar, reytinglar, mukofotlar va virtual topshiriqlar kabi elementlar ta'lim samaradorligini oshiruvchi vositalar sifatida baholanadi.

O'zbekistonlik tadqiqotchilar ham ingliz tilini o'qitishda innovatsion va interaktiv metodlardan foydalanish masalalarini keng o'rganib kelmoqdalar. Mahalliy ilmiy ishlarda o'yin texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning nutqiy faoliyatini rivojlantirish, darsga qiziqishini oshirish va bilimlarni mustahkamlashning samarali usullaridan biri sifatida ko'rsatib o'tilgan. Ayniqsa, maktab va oliy ta'lim muassasalarida interaktiv metodlar asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi ta'kidlanadi.

Tahlil qilingan ilmiy adabiyotlar shuni ko'rsatadiki, o'yin texnologiyalari ingliz tilini o'qitishning samarali vositalaridan biri bo'lib, ular o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, til ko'nikmalarini rivojlantirish va ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy raqamli vositalar bilan

uyg'unlashtirilgan o'yin texnologiyalari kelajakda chet tillarini o'qitish metodikasining muhim tarkibiy qismi bo'lib qolishi kutilmoqda.

Natijalar

Tadqiqot natijalari ingliz tilini o'qitishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. Kuzatishlar va ilmiy adabiyotlar tahlili shuni tasdiqladiki, o'yin elementlari qo'llanilgan darslarda o'quvchilarning faolligi, qiziqishi va motivatsiyasi an'anaviy darslarga nisbatan yuqoriroq bo'ladi. O'quvchilar o'yin jarayonida topshiriqlarni bajarishga faolroq jalb etilib, yangi bilimlarni tezroq o'zlashtiradilar.

Tadqiqot davomida rolli o'yinlar, so'z o'yinlari, viktorinalar va guruhli musobaqalardan foydalanish o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish hamda grammatik bilimlarini mustahkamlashga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Ayniqsa, muloqotga asoslangan o'yinlar o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishga, fikrlarini erkin ifodalashga va ingliz tilida muloqot qilishga bo'lgan ishonchini oshirishga yordam berdi.

Raqamli o'yin platformalaridan foydalanish ham samarali natijalar berdi. Kahoot, Quizizz va Quizlet kabi platformalar orqali tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning darsdagi ishtirokini kuchaytirib, sog'lom raqobat muhitini yaratdi. Natijada o'quvchilar topshiriqlarni bajarishga ko'proq intildilar va bilimlarini mustaqil ravishda mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ldilar.

Shuningdek, o'yin texnologiyalarining qo'llanilishi o'quvchilarning jamoada ishlash, hamkorlik qilish, muammolarni hal etish va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi kuzatildi. O'yin jarayonida o'quvchilar o'zaro fikr almashib, birgalikda qaror qabul qilishga o'rgandilar. Bu esa nafaqat til ko'nikmalarining, balki ijtimoiy kompetensiyalarning ham rivojlanishiga yordam berdi.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, o'yin texnologiyalaridan maqsadli va tizimli foydalanish ingliz tilini o'qitish sifatini oshirish, o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytirish hamda ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli o'yin texnologiyalarini ingliz tili darslariga keng joriy etish ta'lim samaradorligini oshirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida baholanishi mumkin.

Muhokoma

Tadqiqot natijalari ingliz tilini o'qitishda o'yin texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning bilim olish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Olingan natijalar mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy qarashlari bilan hamohang bo'lib, o'yinlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishi, dars jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlashi hamda til ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatdi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, o'yin texnologiyalarining samaradorligi ko'p jihatdan ularni to'g'ri tanlash va maqsadga muvofiq qo'llashga bog'liq. Agar o'yinlar dars mavzusi va o'quvchilarning bilim darajasiga mos ravishda tashkil etilsa, ular ta'lim natijalarini sezilarli darajada yaxshilaydi. Aksincha, noto'g'ri tanlangan yoki haddan tashqari ko'p qo'llanilgan o'yinlar darsning asosiy maqsadidan chalg'itishi mumkin.

Tadqiqot davomida rolli o'yinlar va muloqotga asoslangan faoliyatlar o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirishda ayniqsa samarali ekanligi kuzatildi. Bunday o'yinlar o'quvchilarga real hayotiy vaziyatlarni modellashtirish imkonini berib, ingliz tilidan amaliy foydalanish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, so'z va grammatik o'yinlar til birliklarini mustahkamlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Zamonaviy raqamli platformalar asosidagi o'yin texnologiyalarining qo'llanilishi ham ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligi aniqlandi. Raqamli vositalar o'quvchilar uchun qiziqarli va interaktiv muhit yaratib, ularning mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Biroq bunday texnologiyalardan samarali foydalanish uchun texnik imkoniyatlar va o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalari yetarli darajada bo'lishi talab etiladi.

Umuman olganda, o'yin texnologiyalari ingliz tilini o'qitishning samarali va innovatsion vositasi sifatida namoyon bo'lmoqda. Ular nafaqat o'quvchilarning til kompetensiyalarini rivojlantiradi, balki dars jarayonini yanada qiziqarli, interaktiv va natijador tashkil etishga yordam beradi. Shu sababli ta'lim amaliyotida o'yin texnologiyalaridan keng foydalanish va ularni zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Wright, A., Betteridge, D., & Buckby, M. Games for Language Learning. 3rd Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
2. Dörnyei, Z. Motivational Strategies in the Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
3. Gardner, R. C. Motivation and Second Language Acquisition. New York: Peter Lang Publishing, 2010.
4. Kapp, K. M. The Gamification of Learning and Instruction: Game-Based Methods and Strategies for Training and Education. San Francisco: Pfeiffer, 2012.
5. Piaget, J. The Psychology of Intelligence. London: Routledge, 2001.
6. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press, 1978.
7. Bruner, J. The Process of Education. Cambridge: Harvard University Press, 1960.

8. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. 5th Edition. London: Pearson Education, 2015.
9. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
10. Hamari, J., Koivisto, J., & Sarsa, H. "Does Gamification Work? – A Literature Review of Empirical Studies on Gamification." Proceedings of the 47th Hawaii International Conference on System Sciences, 2014.
11. Jalolov, J. J. Chet til o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi, 2012.
12. Ishmuhamedov, R., Abduqodirov, A., & Pardaev, A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Iste'dod, 2008.
13. Saidahmedov, N. Yangi pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Moliya, 2003.
14. Bekmurotov, U. Ingliz tilini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2019.
15. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat inspeksiyasi. Chet tillarini o'qitishni rivojlantirish bo'yicha me'yoriy hujjatlar to'plami. Toshkent, 2022.